

Paradigmalar Kurumlar ¹

Paradigma ² insanın hem kendini, hem hayatı yorumlama biçimi olarak tanımlanabilir. Belli durumlarda nasıl davranılması gerektiğine ilişkin dinamik bir düşünce geliştirir. Pozitif anlamlar taşıyan düşünsel bir arka plandan ve belli değerler sisteminden güdülenerek geliştirilen bir idrak biçimidir, bir bakış açısıdır, bir disiplindir. Bu disiplinin önyargısız bakışıyla duvarların arkasından ötelere ve uzaklara görebilen bir gözlemdir. Belli bir ekolün ve görüşün düşünsel ve davranışsal ortaklığıdır. Belli bir konunun kuramsal ve uygulama alanlarında gözetilen ortak aklın ve çözüm odaklı anlayışların toplamıdır.

Paradigmalar kurum, aslında benliksiz kurumdur. Benliksiz makamdır. Pragmatik güdülerle değil, biz bilinciyle toplumun genel yararını gözeterek, sahicilik yaklaşımlarla öncelikleri gözeterek, hassasiyetlerde ortaklaşmayı sağlayan bir pusula gibi kabul edilmelidir. Bilinen bütün anlamların ötesinde hassasiyetleri kadirşinaslıkla (değer vermeyle) bütünleştirebilen, yorumlayabilen ve vizyonu geçmişin önüne koyabilen kurumdur.

Bu kurum, tahakküm ve güç hırsıyla değil, insan onurunun kutsallığını gözeterek, kurumsal ahlakla, özdeşleşme ruhuyla, tamamlama ve geliştirme tutkusuyla, hizmetkâr güdülerin anlayışıyla, önyargısız bir şekilde hizmet sunar. Yönetişim, sevgi ve diğerkâmlık üzerine kuruludur. Burada sevgi, başkalarına karşı ne hissedildiği değil, başkalarına nasıl davranıldığı anlamına gelmektedir.

¹ “Paradigmalar Kurum” tabirini bir yerde ne okudum, ne de gördüm. İlk ben kullanıyorum. Çok boyutlu sorunların çözümünü düşünürken, ruhsal derinleşmeden türeyen zihinsel bir çıkarım olduğunu belirtmek isterim. Can alıcı sorunları aşmak ve çözmek için köklü dönüşümlere yol açacak bir diriliş paradigmasına ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Çünkü paradigma bir tür harita gibidir. Her yerin kendine özgü bir haritası var. Mardin haritasıyla İstanbul’da, Berlin’de, Brüksel’de, Stockholm’de adres bulmak mümkün değildir. Gerçek durumlara uygun bir harita olmadan doğru sonuçlara ulaşamaz. Gerçek durumlara uygun paradigma belirlemek uzun soluklu zor bir süreç olsa da, konunun uzmanlarıyla istişareyi/danışmayı gözeterek bir çalışmayla bu mümkün olabilir.

² Einstein’in dediği gibi; “**Sorunlar, onları yaratan bilinçle çözümlenemez.**” Yeni bir bilinç ve o bilinci inşa edecek paradigma lazım. Bir görüşün paradigmaya dönüşmesi, sorunlara uygun çözüm bulabilme ve ileriye dönük açılımlar yapma özelliğine sahip olması gerekir. Ortaya konan paradigma, sorunlara çözüm getiremiyorsa arayışlar devam eder. Bu durumda, mevcut paradigmanın çözüm bulamadığı sorunlara çözüm bulabilen daha kapsamlı görüşler ortaya çıkar. Bu görüşler, sorunları çözdükçe, güç kazanır. Kabul görür ve yeni bir paradigmaya dönüşür.

Güç ve iktidar devşirmeyi düşünmeden, hizmetkâr güdülerle iş yapmanın hazzı başkadır. Çünkü nüfuz ve iktidar samimi hizmetin doğal bir sonucu ve ödülüdür. Fakat iki güç devamlı çatışma halindedir: **Sevginin gücü ve gücün sevgisi.** Gücün sevgisi (güç, erk, iktidar, nüfuz ve statü kazanmak vs.) benlik davası gütmektedir. O denli ki, bazen hayatı siyasallaştırmakta ve gücü kutsamaktadır. Oysa siyasileşen hayat verimsizleşir. Kutsanan güç, anlamlarını kuser.

Bilim insanı Einstein'ın “Eğer insanlar sadece cezalandırılmaktan korktukları ya da ödüllendirileceğini umut ettikleri için iyi kalplilerse, o halde gerçekten acınacak haldeyiz” sözünü gözeterek, toplumsal denetime ve şeffaflığa önem vererek, yükümlülüklerini özdenetim ruhuyla yerine getirmeye çaba gösteren ve taşıdığı iddianın içini doldurmaya çalışan, bunu siyaseten değil, içtenlikle yapan kurumdur.

Her alanda olduğu gibi, samimi farkındalığı gözetilen bir düşünceye sahiptir. Fikirsiz konularda tutarlılığı önceleyen ahlaki bir yaklaşım içinde olur. Her şeye gelişigüzel itiraz etmez, eleştirmez, polemige girmez, her gün başka bir tez ortaya atmaz. Varlığını karşıtlık üzerine kurmaz. İyi bilir ki, karşıtlık üzerine konumlandırılanlar, aslında farkında olmadan söyleyecek sözlerinin olmadığını dile getirmektedir. Bunu ancak tutarsız-istikrarsız olanlar, çözüm geliştirme konusunda yetersiz olanlar yapar.

Paradigmalar kurumların yegâne amacı, hizmet alanının ve işleri tamamlayan insanların ihtiyaçlarını karşılamaktır. Otokontrol ruhu sağlam büyük bir saygınlık içinde hizmet sunar. Arzulanan sonuçlara neden olmamak için uygulamalarda keyfilik, hırs, ihtiras, inat, gurur, kibir, dayatma, tahakküm ve böbürlenme yoktur. Her istenilenin arzulandığı zamanda yapılamayacağını bilinci vardır. Yapılmaması gerekenleri yapmamak, yapılması gerekenleri yapmaktan daha önemlidir. Yetki, makam, güç, yetenek, kabiliyet, para ve bütün görevler, hizmet için tevdi edilen birer emanettir. Birer anahtardır. Sadece kullanma hakkının yetkisini verir. Asmada çubuk olma gerçeği devamlı akıldadır.

Bu donanımlara sahip olunca genel yaklaşımın tersine insanlara, iş gücünün tamamlanması için gerekli bir alet gözüyle değil de, organizmanın devamlılığını sağlayan bir organ gibi bakar. İhtiyaçlara cevap verirken, adeta yararsız bir ilaca dönüşen uygulamalar gözden geçirilir. Bünyeyi zehirleyen eski ilaçlar, farklı terkiplerden oluşan yeni ilaçlarla değiştirilir.

Ancak unutulmamalıdır ki, karşıtlık üzerine konumlandırma büyük bir tuzaktır. Bu tuzağa düşmemek gerekir. En büyük sorun, temel paradigmayı karşıtlık üzerine kurmaktır. Her kurum, ayakta kalmak ve süreklilik için, tıpkı bir bilgisayar gibi, düşünsel yazılımını (yani paradigmasını) güncellemekle yükümlüdür. Paradigmasını karşıtlık üzerine değil, tamamlama ve geliştirme üzerine kurması, başarı için daha çok isabetlidir. Kendisiyle yarışını iyi yapmalıdır!

Bu yaklaşım olmadan, günümüzün koşullarında ihtiyaçlara ve beklentilere hizmet etmek ve çözüm üretmek kolay gözükmemektedir. **Çünkü kaynak temiz olsa da, bazen en berrak su bile, aktığı kanalın ve yerin olumsuz koşullarından etkilenmektedir.** Onun için düşünsel zenginleşme ve farkındalığın ışığı, yutulmalara ve bayatlamalara karşı bir dalgakıran; hayatı zehirleyen, gelişimi baltalayan yapıya girmiş antijenlere (virüs, mikrop, bakteri...) karşı bir antikor gibi etki yapmaktadır.

Burada yegâne amaç, düşünceyi HAKİKATE ve HAKKANİYETE yakınlaştırmak olmalıdır. Hakikate en yakın düşünce, ahlaklı düşüncedir. **Ahlaklı düşünce, şiddete hiçbir olumlu anlam yüklemeyen, düşüncede, sözde ve eylemde kimseye zarar vermemeyi kutsal sayan düşüncedir.**

Yunanlı filozof Ulpianos (M. Ö. 170-228)'a göre adalet, **“Dürüstçe yaşamak, kimseyi rencide etmemek ve herkese sahip olduğu şeyi vermek demektir.”**

Çünkü ahlak ve hakkaniyet, sanıldığı gibi aksine, insanın başkalarıyla değil, kendisiyle olan kaliteli ilişkisine dayanır. Burada tevazu esastır. Tevazu, bir idrak biçimidir. İlahi değerlerin elbisesidir. Davranışları ruhla hizalayan güçtür. **‘Sen’i duymak için ‘ben’i susturmak, ben’i haddinde tutmaktır.**

Tevazu, öz değeri azaltmak değil, insanlara değer vermektir. Tevazu, benliği aradan çıkararak, bütün varlığa gönül kapılarını açmaktır. Üstünlük ve bilgiçlik taslamamak, kurumun kendisini diğer insanlara ve topluma denk bilmesidir. Misyonun farkındalığıyla kendi benliğini yerli yerine koymasındır. Benlik davası gütmemesidir. Kâinatı saran o eşsiz ilahi fısıltıyı duyması ve benliği geri çekmesidir. Tevazuu prensip edinen kurum, hayattan, diğer insanlardan, bütün bir kâinattan ilham alır ve gücü yettiğinde başkalarına ilham verir. Çünkü düşüncesi nezaket ve merhametle karılmıştır. İnsanlara hizmet onun için onur meselesidir.

Tevazu, topluma ve dünyaya açılan bir kapıdır. **“Topraktan yaratılan insan, toprak gibi tevazu sahibi olmazsa, aslından çıkmış olur”** sözü, burada hatırlanması gereken en uygun sözdür. Bu yaklaşım, bireyler kadar kurumlar için de geçerli bir tutumdur. İstismara-sömürüye kapalı bir tevazu mantığıyla davranmak, zarardan kaçmak veya zarar verici şeylerden sakınmak aslında bir sevgi eylemidir. Bireyin/kurumun kendine duyduğu sevginin bir ifadesidir.

Küçülmeden büyüklük olmaz. Büyüme için küçük olmak gerekir. Bu yaşamsal ilke, düşünsel gücünü **“Büyüklemler küçültülür, tevazu gösterenler yüceltilir”** felsefesinden ve bir bilgenin dediği, **“Nasıl karanlık ışığı açığa çıkarırsa, tevazu da kişide cennet ışıklarını aşikâr eder”** sözünden alır.

Paradigmatal yaklaşıma göre, zor zamanlar, tehlikeli olduğu kadar, çok da değerlidir. İnsanı kendisine yani ruhuna yakınlaştırır. Altın, ayarı için mihenk taşına vurulur. İnsanın/kurumun ayarı da zor zamanlarda ortaya çıkar. Onun için **“Altın ateşte, insan mihnette belli olur”** sözünden beslenmeli ve zararlı kopuşların olmaması için azami çaba gösterilmelidir. Bu çaba, desteklenme şeklinde, mizaç ve görüş farklılıkları gözetilerek, algılar yönetilerek, eğilimler arasında tamamlayıcı anlayışların yolları ve sorumlulukları dile getirilerek yapılmalıdır.

Kompleksler, bencillikler, üstünlük, gurur ve kibir, yerini olgun bir insani düşünceye bırakmayana dek

“**daha iyi olanda**” buluşmak zordur. Bu yolda gelişim sancılarının herkesi kuşattığı bir süreçte yolculuk şartları değiştiğinde, kurumlar daha çok zorlanmaktadır. Paradigmatik yaklaşım bu zorluğun önünde adeta bir dalgakıran görevi üstlenmektedir..

Kurumları var eden ve yaşatan insanlar, düşüncelerinden türeyenlere söylem ve eylem bağlamında dikkat etmez ise, nefsin en kötü aldatmasının, fikirsel aldatma olduğunun ayırımına varamaz. Nefsin oyunağı olan akıl ile sevgiyi baş tacı eden akıl, birbirine hiç benzemez. Nefsin oyunağı olan akıl kurnazlığa ve bencillığe dönüşür. Sevgiyi baş tacı eden akıl ise, sağduyu, samimiyet, doğrulukla buluşur. **Nefsin en kötü aldatması, fikren aldatmasıdır.**

Fazileti ve marifeti sözün ötesine taşıyacak ve bunu hayatın odağı haline getirecek bir anlayışla hizmet etmek, görevden öte bir yükümlülüktür. **Sağduyuyu örten benlik tutulmalarından sıyrılıp her türlü kavrayışı aşan, her türlü dışlamayı, üstünlüğü reddeden bir kuşatıcılığı kucaklamak, düşünsel aldanmaları bertaraf edecektir.**

Bilgi aklın; paradigma ise ruhun ışığıdır. Bu iki ışığın birleşmesi, gayret ve yapıcı üretkenliğe; bu iki ışığın ayrılması, taassup ve yıkıcı üretkenliğe neden olur. Ruh ve aklı aydınlatan bu iki ışık birleşince, sevgi egemen olur. Düşünce gelişir, zihinler açılır. Tamamlayıcı ruh devreye girer. Empatik yaklaşımlar, esnek tutumlar gelişir. Öyle olunca, gerçekleri örten zehirli kayıtların, önyargı ve koşullanmaların perdesi kendiliğinden ortadan kalkmış olur.

Toplumsal konum büyüdükçe, daha çok sorumluluk gerektiren bir enerjiyle doğmak ve büyümek gerekir. Sıkıntılar ve tıkanmalar, bu enerjiyi ve büyümeyi sağlamak için yaşanır. Tıkanma ve sıkıntılardan ders çıkarabilenlerin ilerleyişi hızlanacaktır. Ama kurumsal ahlakı besleyen disiplin yoksa yolun bir yerinde gidiş zorlaşacaktır.

Ancak katkıda bulunma ve hizmet etme güdüsüyle hareket eden kurumlar, öyle bir otorite düzeyine yükselir ki, dünyevi başarılar bunun doğal sonucu olarak gerçekleşir. Çünkü hizmet ruhu başka, benlik ruhu başkadır. Tecrübe göstermiştir ki, benlik çıkmazları kısır döngü gibidir. Kısır döngüden kurtulmak için ruhsal paradigmanın etkisine geçmek gerekir. Geçebilenler rahatlayacak ve çözüm olacaktır. Geçemeyenlerin benlik çıkmazları devam edecek ve orada adeta debelenecektir.

Kurumsal ruhun soğuması kırılğan alanları arttırır. Onun için ısıtmak gerek. Su ruh gibidir. Su serpilmedikçe, çamur işlenmeyecek kadar katılaşır. Katılaşmaları ancak su giderir. İnsanın katılaşması da böyledir. Uyum için ruhun ısıtılması şarttır. Bu bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaca hizmet edenler büyür.

Öte yandan günümüzün nesnel koşulları, her anlamda saydamlığı gerektirmektedir. Görev ve sorumlulukları kesin sınırlarla belirlenmiş kurumların yerine, yönetim anlayışı esnek, dünyaya ve topluma açık bir bakış açısı, başarının temel dinamiği olarak kabul edilmektedir.

Bireysel anlamda içe dönüklük ne denli zararlı ise, kurumsal içe kapanıklık da o denli tehlikelidir. İlgü ve çalışma alanı ne olursa olsun, dışa dönük olanlar, insani ilişkileriyle etkinliklerini arttırırken, içe dönük kurumlar, canlılıklarını koruyamaz duruma düşmektedirler.

Bilinmelidir ki, her kurumu var eden belli başlı bazı amaçlar var. Erdemleri ve değerleri yaşatarak, var oluşlarının gerekçesi olan amaçlarını gerçekleştirmekle mükelleftirler.

İnsanların gücü, hayata verdiği katma değerlerle/sevgiyle doğru orantılıdır. Kurumların gücü ise, insan sayısının çokluğuyla değil, dayanışmalarla, hayata kattığı sevgilerle (değerler-anamlarla) ölçülür. Bu güç toplum nezdinde sahip olduğu sempati oranında artmaktadır.

Hayat, dengeler üzerine kuruludur. Ekolojik dengede ve insani ilişkilerde karşılıklı bağımlılık ilkesi esastır. Bunun için yardımlaşma ve dayanışma insani varlığın bir gereğidir. İlgü ve çalışma alanı ne olursa olsun, - (kamusal, toplumsal-kültürel, eğitimsel-ruhsal vs.)- bütün kurumlar, aynı organizmanın farklı organları gibi, hayatın devamlılığı, hizmeti, zenginliği ve canlılığı için vardır. Sorunlar, genelin yararı içinde, ancak kazan kazan anlayışı gözetildiğinde ve ruhsal dayanışma esas alındığında çözülür. Çünkü **"Eğer bir organ acı çekerse, bütün organlar birlikte acı çeker, bir organ yüceltilirse, bütün organlar birlikte sevinir"** (I. Kor. 12: 12-26).

Günümüzün koşullarında, yardımlaşma ve dayanışma, kişiler kadar kurumların da başarısında vazgeçilmez bir yer kaplamaktadır. Çünkü **"ne bildiğiniz değil, kimin sizi nasıl bildiği önemlidir"** ilkesi, kişilerle birlikte kurumlar için de geçerlidir. Kişileri başarılı kılan, güven içinde oluşturdukları dostluklardır. Bu, kişilerle birlikte kurumların da gücünü büyötmektedir.

Paradigmatal kurumlarda bilgi sermayesi kadar, dayanışmanın bir gereğı olan sevgi sermayesi de insanların güvenini yakalamada oldukça önemlidir. Hizmetlerin kalitesini ve devamlılığı arttırabilmek için **"ilişki sermayesiyle"** sömürüye-istismara mahal vermeyecek şekilde insanlardan faydalanmak, gönül dayanışmasını pekiştirecektir. İnsanlarla organik bağımlı güçlendirmiş kurum, zarar vermek gibi bir yaklaşım içinde olamayacağı gibi, devamlı tamamlayıcı ve çözüm olma yolunda ilerleyecektir. Bu yüzden, ilişkiler ve iletişim kanalları, ahlaki sınırlar içinde herkesin yararına olacak biçimde değerlendirilmelidir. Çünkü sorumluluk, maddi ve manevi hiçbir şekilde kimseye zarar vermemeyi gerektirmektedir. Burada

esas olan düşüncede ve ruhta kimseyi ötekileştirmeden **'başkalarını'** ve **'herkesi'** olduğu gibi kabullenmektir.

Süryani kültürü açısından bu yaklaşım çok daha önemli ve hayatidir. Onun için Süryani kültüründe **“İnsanlığa hizmet eden Allah’a en yakın olandır”** denilmektedir. Süryani kültüründe insan onurunu yücelten bir yaklaşımla yatay ve dikey sevgiyi yaşamak ve yaşatmak esastır. Süryanilerin altın çağındaki kurumlarda (4-10. yüzyıl) bu sevgi, insanın kendi değerini, yetilerini, sınırlarını anlama ve kendini geliştirme gücünün bir kaynağı olarak algılandı. Ve o dönemlerde kültür, ahlak, felsefe, edebiyat, bilim ve teoloji alanlarında yaşanan üretkenliklerin, insani özgürleşmenin ve kendi olma hakkının, işte bu sevgi gücünden geldiğini ortaya koymaktadır. Çünkü sevmeyi bilen insan, başkalarını da kendisi gibi önyargısız kabul etme gücüne sahip olmakta ve üretkenliğini esirgememektedir.

Bundan dolayıdır ki, kişisel ve kurumsal ağlardaki faaliyetler **"yaşa yaşat"** ilkesine göre şekillenmesi çok önemlidir. İnsanın toplum içindeki gizemli yapısında olduğu gibi, sadece kendi yararını düşünen kurum, hayatın derin gerçekliğine ve ilahi adalete aykırı davranmış olur. Verilen zararın bedelini, kendisiyle birlikte bütün toplumun ödediği unutulmamalıdır!

Kurumların bünyesi içinde örülen ilişkilerle ortaya çıkan sinerji, sosyal ve kültürel yapıda köklü dönüşümlere neden olabilir. Hemen göze çarpmasa da, organik bağlantılarla oluşturulacak dayanışmanın, kurumların başarısında vazgeçilmez yer tuttuğu unutulmamalıdır. Onun için toplumun ve özün gürlüğünü sağlayan yetenek-beceri, maddi-manevi olanaklar ve Allah'ın verdiği her şeyde cömert davranıldığı takdirde, kurumlarla birlikte kişiler de güçlenir. Hayat da zenginleşir.

Eninde sonunda pişmanlık uyandıran tahribatları gelecek asırlara aktarmamak için tahribata değil, tamirata; husumete değil, muhabbete hizmet etmek gerekir!

Tamirat ve inşa etmek için benzerlikler, ortak noktalar, ortak değerler aranmalıdır. İnşa etmek ve geliştirmek, kurumları ayakta tutan, pozitif ve anlamlı bir hayat tarzının ifadesidir. Bu farkındalığı yakalayanlar yardımlaşır, yardımlaşan başarır ve güçlenir. Yardım edene, yardım edilir.

Büyük fikirler aslında çok basit fikirlerdir. Onun için Einstein **“Dâhiyane olan basiti bulmaktır.”** demektedir. Vicdan ve merhamet her türlü tutumun ve duruşun üzerindedir.

Ünlü düşünür Goethe de, **“Çözümüne katkı sunmayan, problemin bir parçası olur”** derken aslında aynı mantığa işaret etmektedir.

Bir bilgeliğe göre, **“Aynadaki görüntü, o görüntünün gerçeği ele alınmadan düzeltilmez. Kabahat aynalarda değil. Aynalara çizgiler atıp renkler katarak, yansıttığı gerçekleri etkilemek ve değiştirmek mümkün değildir.”**

Bu sırrı keşfedebilmek, tahrip olanı yeniden tamir etme anlamında hoş bir gönül serinliği ve yaşam derinliği geliştirir. Bu sır, karşılık beklemezsizin doğru olana ve iyiye hizmeti yüceltir. O denli ki, bir bahçıvan gibi sadece bitkilerin hayatta kalmalarıyla uğraşmaz, büyümeleriyle de ilgilenilmesi gerektiğini öğretir. İyi yönlerini görerek, insanlara yeni ufuklar açar, meyve vermelerini sağlar.

Onun için daha fazla yorulmadan göklerin kapısını aralamak için, gelecek adına, ortak yaşam adına, gelişim adına, insaf ölçüleri içinde kalarak, samimi farkındalık ve doğrulukla, merhamet ve vicdanla, sevecen yaklaşımlarla ruhsal canlanma ve canlandırma zamanıdır. Bu, zaman ve çalışma gerektiren bir süreç olsa da, mantıklı ve makul olanı önceleyerek, yaparak büyütme zamanıdır.

Nobel sahibi Fransız düşünür Alexis Carrel (1873-1944)'in söylediği gibi, **“Görev büyük şey değil, gerekeni yapmaktır.”**

Yusuf Beğtaş